

Justis- og beredskapsdepartementet

Hørings svar fra LNU: NOU 2024:4 Voldtekt – et uløst samfunnsproblem

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) er paraplyorganisasjonen for norske barne- og ungdomsorganisasjoner. Vi representerer rundt 100 ulike barne- og ungdomsorganisasjoner, med om lag 600 000 medlemskap under 26 år. Våre organisasjoner er medlemsbaserte og demokratiske, og drives av og for ungdom.

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner takker for muligheten til å gi hørings svar til NOU-en “Voldtekt – et uløst samfunnsproblem”. Utredningen er et viktig skritt i arbeidet med å bekjempe vold, overgrep og annen uønsket seksuell adferd.

LNUs «Trygg!»: et forebyggende tiltak som allerede eksisterer

LNU ønsker å rette oppmerksomheten mot anbefaling 22.3.2, som fremhever behovet for et forebyggingsløft. Utvalget har presentert flere gode forslag som vi støtter fullt ut. Imidlertid ønsker vi å påpeke at Trygg!-prosjektet ikke er nevnt, verken som et forebyggende tiltak eller som et lavterskeltilbud for sårbare grupper. Vi mener dette er et betydningsfullt initiativ for barn og unge som engasjerer seg i organiserte fritidsaktiviteter utenfor idretten.

Organisasjoner for barn og unge representerer arenaer der individuelle bakgrunner møtes, og hvor utforskning av egen identitet og testing av grenser ofte forekommer. Disse stedene skal være trygge for utfoldelse, men dessverre vet vi at der det er ungdom, kan det også være risiko for seksuell grenseoverskridelse, og i verste fall, voldtekt. LNU tilbyr opplæring til barn, ungdom og voksne som arbeider med dem, om grensesetting, rolleforståelse og samhandlingens rettigheter og plikter innenfor organisasjonene.

Videre jobber LNU med å klargjøre avvergingsplikten i den frivillige sektoren. LNU Trygg! tilbyr kurs, sakshåndteringsbistand, veiledning i retningslinjer og rutiner knyttet til forebygging og håndtering av seksuell trakassering, vold og overgrep. Dette tiltaket anses som særlig viktig for å forebygge voldtekt og overgrep på fritidsarenaer for barn og unge.

Finansiert av Helsedirektoratets program for folkehelsearbeid, løper Trygg!-prosjektet frem til 2025. Imidlertid ser vi behovet for langsiktig finansiering for å fortsette som barne- og ungdomsorganisasjonenes viktigste lavterskeltilbud på dette området. Derfor anbefaler vi at fullfinansiering av LNU Trygg! inkluderes som et tiltak for å forebygge voldtekt på fritidsarenaer.

Skadereuserende tiltak

LNU tilbyr gjennom Trygg!-prosjektet råd og veiledning i håndtering av varslings saker i våre medlemsorganisasjoner. Gjennom dette tilbudet oppnår vi verdifull innsikt i hvordan unge

blir møtt av offentlige støttetjenester. Vi deler i stor grad utvalgets funn og anbefalinger angående styrking av rettighetene til voldtektsutsatte. Under er noen temaer som løftes i NOU-en som spesielt fremheves i de sakene LNU bistår i:

1. Psykososial oppfølging

Utvalget har rettet søkelyset mot den manglende psykososiale oppfølgingen av voldtektsutsatte. Våre erfaringer indikerer at i akutte tilfeller leverer overgrepsmottak og lignende tilbud svært god og effektiv hjelp. Imidlertid observerer vi en mangel på tilbud for barn og unge som ikke nødvendigvis trenger øyeblikkelig behandling eller assistanse, men som søker veiledning og psykososial støtte i etterkant av hendelser som ligger tilbake i tid. Vi mener at utvalget undervurderer hvor vanskelig det kan være for voldtektsutsatte å søke hjelp umiddelbart, da mange bruker lang tid på å erkjenne og forstå egne opplevelser av voldtekt. I tilfeller som ikke er akutte, virker det som om overgrepsmottak og andre tjenester for psykososial oppfølging mangler tilstrekkelige ressurser. Vi støtter derfor anbefalingene i 22.4.3 og oppfordrer til økt oppmerksomhet og ressursallokering for å bedre ivareta behovene til voldtektsutsatte, spesielt når det gjelder langvarig psykososial oppfølging.

2. Anmeldelser og oppfølging

Det er viktig å erkjenne at prosessen med å anmelde og følge opp en voldtektssak kan utgjøre en betydelig belastning for fornærmede. Dette skyldes i stor grad den traumatiske opplevelsen fornærmede har gjennomgått, noe som skiller dem fra fornærmede i mange andre typer saker. Når samfunnet oppfordrer voldtekts ofre til å anmelde saken til politiet, er det et klart ansvar for myndighetene å sikre at den etterfølgende prosessen ivaretar fornærmedes behov på en god måte. Dette inkluderer å utforme en prosess som minimerer ytterligere traumatisering av fornærmede og som oppleves som støttende og rettferdig, uavhengig av utfallet av saken.

Utvalget anbefaler en betydelig styrking av straffesaksprosessen for fornærmede i voldtektssaker, et tiltak vi støtter. Dette innebærer ikke bare å ta hensyn til voldtektssaker, men også å inkludere andre typer saker, for eksempel vold i nære relasjoner, som også kan ha lignende konsekvenser for fornærmede. Vi mener at et slikt løft må inkludere en rekke tiltak som nødvendiggjør grundig utredning og involvering av relevante aktører som bistandsadvokater, overgrepsmottak, psykologer og frivillige organisasjoner som har erfaring med å støtte voldtekts ofre.

En av de mest presserende utfordringene er behovet for å redusere belastningen av gjentatte forklaringer fra fornærmede. Å måtte gjenta den traumatiske opplevelsen flere ganger under etterforskningen kan være svært belastende. Derfor anbefaler utvalget at politiet og påtalemyndigheten tar i bruk videoopptak av fornærmedes forklaring for å unngå gjentatte avhør. Dette vil ikke bare redusere belastningen for fornærmede, men også sikre en grundig og pålitelig dokumentasjon av hendelsen.

I tillegg er det viktig å sikre at fornærmede får nødvendig støtte og oppfølging gjennom hele etterforskningsprosessen. Støttesentrene for kriminalitetsutsatte bør spille en sentral rolle i å tilby slik støtte, og det er viktig å utstyre dem med tilstrekkelig kompetanse og ressurser for å

møte behovene til fornærmede. Vi støtter også utvalgets anbefaling om å etablere egne vente- og avhørsrom for fornærmede i voldtektssaker, samt å sikre at fornærmede holdes informert gjennom hele prosessen. Dette bør inkorporeres i rundskrivet fra Riksadvokaten for å sikre at kravene og rutineene for ivaretagelse av fornærmede blir etterfulgt på nasjonalt nivå.

LNU vil også fremme en ytterligere anbefaling, inspirert av den svenske samtykkeloven, som er nødvendig for å styrke håndteringen av voldtektssaker. En samtykkelov vil gi en tydeligere ramme for hva samtykke innebærer for alle parter, og dermed bidra til å forebygge og håndtere voldtekt på en mer effektiv måte.

Samlet sett er det avgjørende at myndighetene tar tak i disse anbefalingene og gjennomfører tiltak som effektivt ivaretar voldtektsopfrene behov i straffesaksprosessen. Dette vil ikke bare bidra til rettferdighet for fornærmede, men også styrke tilliten til rettssystemet og legge grunnlaget for en mer støttende og inkluderende samfunnsmessig respons på voldtekt.

3. Avhør

Utvalget har foreslått at avhør av sårbare barn bør foretas på barnehus, selv for de mellom 16 og 18 år. LNU støtter disse forslagene, som er presentert i 22.5.12, og har lenge uttrykt et ønske om at alle barn under 18 år skal ha samme rett til tilrettelagte avhør. Vi vil også påpeke at i saker der gjerningspersonen for seksuell vold er under 18 år, kan en anmeldelse være en betydelig belastning. Selv barn som begår lovbrudd har rett til en rettferdig og tilrettelagt behandling i en straffesak, og derfor bør det vurderes om både gjerningspersoner og utsatte under 18 år bør avhøres ved statens barnehus. Et avhør ved statens barnehus bør gi barn muligheten til å bygge tillit til stedet og menneskene der. En enkelt avtale ved barnehuset er kanskje ikke tilstrekkelig alene for at et barn kan eller vil fortelle alt som har skjedd i en sak.

4. Bistandsadvokat

Vi ser dessverre at det er svært begrenset kunnskap om retten til bistandsadvokat blant unge som har vært utsatt for voldtekt. Gjennom Trygg!-prosjektet og LNU's rådgivning arbeider vi med å gi opplæring om de rettighetene som utsatte har. Det er bekymringsfullt at svært få av de voldtektsopfrene vi gir råd til, har tilgang til en bistandsadvokat som kan bistå dem med anmeldelsesvurdering eller være en støtte og hjelp i prosessen. Dette bidrar trolig til at det er et betydelig antall saker som ikke blir anmeldt. Bistandsadvokat er et avgjørende tiltak som bør opprettholdes, og vi støtter derfor utvalgets anbefaling 22.5.14

5. Støttekoordinator

LNU gir sin støtte til utvalgets anbefaling 22.4.2. Opprettelsen av en støttekoordinator for sårbare barn og ungdom vil være et avgjørende tiltak for å sikre trygghet og stabilitet for dem som har vært utsatt for seksuell vold. I dag ser vi at mange barne- og ungdomsorganisasjoner må trå til som støttekoordinatorer for sine medlemmer. Dette stiller store krav til de frivillige tillitsvalgte når de skal navigere gjennom det offentlige tjenesteapparatet på vegne av medlemmene i saker som omhandler seksuell vold. Det ville derfor være en betydelig lettelse

for organisasjonene hvis en dedikert støttekoordinator med fagkunnskap kunne bistå barn og unge som har blitt utsatt for voldtekt. Samtidig understreker LNU viktigheten av at denne støttekoordinatoren besitter barnefaglig kompetanse, spesielt når det gjelder tilfeller som omhandler barn eller særlig sårbare unge voksne.

6. Et likeverdig helsetilbud uansett hvor i landet du bor

Utvalget peker på flere kritiske områder der dagens helsetjenester ikke tilstrekkelig ivaretar behovene til denne sårbare gruppen. Vi støtter utvalgets anbefalinger og ønsker å bidra med vår ekspertise for å sikre at barn og unge som har vært utsatt for seksuelle overgrep får den hjelpen de fortjener. En av de viktigste tiltakene som foreslås er etableringen av et akutttilbud for overgreps- og mishandlingsaker ved alle barne- og ungdomsklinikker, inkludert et døgnåpent tilbud innen klinisk rettsmedisin. Det er uholdbart at barn har et dårligere akutttilbud enn voksne når det gjelder håndtering av seksuelle overgrep. Vi oppfordrer derfor myndighetene til å prioritere og implementere dette tiltaket så raskt som mulig for å sikre at barn og unge får den nødvendige medisinske og psykososiale støtten de trenger i akutte situasjoner.

Utvalget peker også på behovet for tilstrekkelig sosialpediatrisk kompetanse ved barne- og ungdomsklinikkene. Mangelen på slik kompetanse bidrar til at altfor få barn får nødvendige medisinske undersøkelser ved barnehus. Vi støtter derfor utvalgets anbefaling om å inkludere krav om tilstrekkelig sosialpediatrisk kompetanse i oppdragsbrevene til de regionale helseforetakene. Det er avgjørende at dette kravet følges opp og rapporteres på for å sikre at barn som har vært utsatt for overgrep får tilgang til nødvendig helsetjenester uavhengig av hvor i landet de bor.

Videre anbefaler utvalget oppdaterte og tydelige offentlige retningslinjer for å sikre raske undersøkelser og sporsikring fra barn, uavhengig av anmeldelse. Dette er et viktig tiltak for å sikre at barn som mistenkes å ha vært utsatt for seksuelle overgrep, får nødvendig medisinsk oppfølging og sikring av bevis. Samlet sett er vi enige med utvalget i at det er nødvendig med flere tiltak for å sikre et bedre helsetjenestetilbud for barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep. Vi oppfordrer derfor myndighetene til å prioritere og iverksette disse tiltakene for å sikre at barn og unge får den støtten og hjelpen de trenger for å komme seg gjennom en svært vanskelig tid.

Sentrene mot incest og seksuelle overgrep som en avgjørende ressurs som komplementerer de ordinære offentlige hjelpetiltakene for voldtekts ofre. Den unike hjelpen som tilbys av sentrene, er ikke tilgjengelig over hele landet. Dette understrekes av tidligere evalueringer som viser at brukerne verdsetter tilstedeværelsen av et eget sted dedikert til dem som har vært utsatt for seksuelle overgrep. For å sikre et mer likeverdig tilbud i hele landet, samt en mer stabil og forutsigbar finansiering, anbefaler utvalget at sentrene sikres finansiering som muliggjør at alle sentrene opprettholder et forsvarlig tjenestetilbud, dette støtter LNU.

7. Istanbulkonvensjonen

LNU er støttende i utvalgets vurdering om at inkorporasjon av Istanbulkonvensjonen i norsk rett kan ha en betydelig positiv effekt på hvordan vold- og voldtektsutsattes rettigheter

ivaretas i praksis. En slik inkorporasjon vil kunne styrke rettssikkerheten til voldsutsatte og bidra til økt bevissthet og kunnskap om deres rettigheter både blant jurister og i samfunnet generelt. Det er viktig å understreke betydningen av å prioritere forebygging av vold og støttetjenester for voldsutsatte i tillegg til straffeforfølgning. Istanbulkonvensjonens helhetlige tilnærming, som omfatter forebyggende tiltak og støttetjenester i tillegg til strafferettslige tiltak, bør legges til grunn for norsk politikk og praksis på dette området. LNU vil derfor oppfordre norske myndigheter til å nøye vurdere utvalgets anbefalinger angående inkorporasjon av Istanbulkonvensjonen i norsk rett og å ta konkrete skritt for å implementere konvensjonens prinsipper og retningslinjer i nasjonal lovgivning og praksis.